

**IKKINCHI TIL KONTEKSTIDA SHAXSIYAT NAMOYON BO‘LISHINING
PSIXOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI****Konratbaeva Ayjamal Bazarbaevna***O‘zMPU Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi***Nasulloyeva Go‘zal Mansur qizi***O‘zMPU ingliz tili va adabiyot yo‘nalishi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy ishda ikkinchi til kontekstida inson shaxsiyatining namoyon bo‘lish xususiyatlari psixolingvistik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda til va shaxsiyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, ayniqsa ingliz tilida muloqot jarayonida yuzaga keladigan psixologik o‘zgarishlar o‘rganiladi. Shuningdek, kognitiv yuklama, emotsional masofa, madaniy identifikatsiya va o‘zini anglash kabi omillarning inson xulq-atvoriga ta’siri yoritiladi. Ish natijalari shuni ko‘rsatadiki, shaxsiyat o‘zgarmaydi, balki turli til muhitlarida turlicha namoyon bo‘ladi. Ushbu tadqiqot psixolingvistika, ijtimoiy psixologiya va til o‘qitish metodikasi uchun muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *Psixolingvistika, ikkinchi til, shaxsiyat, bilingvizm, til va tafakkur, kognitiv yuklama, emotsional masofa, madaniy identifikatsiya, o‘zini anglash, tilga bog‘liq xulq-atvor, kommunikativ kompetensiya, til o‘rganish psixologiyasi.*

Аннотация : *В данной научной работе с психолингвистической точки зрения анализируются особенности проявления личности человека в контексте второго языка. В исследовании рассматривается взаимосвязь между языком и личностью, в частности психологические изменения, возникающие в процессе общения на английском языке. Также освещается влияние таких факторов, как когнитивная нагрузка, эмоциональная дистанция, культурная идентификация и самовосприятие на поведение человека. Результаты исследования показывают, что личность не изменяется, а проявляется по-разному в различных языковых средах. Данное исследование имеет важное значение для психолингвистики, социальной психологии и методики преподавания языков.*

Ключевые слова: *Психолингвистика, второй язык, личность, билингвизм, язык и мышление, когнитивная нагрузка, эмоциональная дистанция, культурная идентификация, самовосприятие, языково-обусловленное поведение, коммуникативная компетенция, психология изучения языка.*

Abstract: *This scientific work analyzes the features of personality manifestation in the context of a second language from a psycholinguistic perspective. The study examines the relationship between language and personality, particularly the psychological changes that*

occur during communication in English. It also highlights the influence of factors such as cognitive load, emotional distance, cultural identification, and self-perception on human behavior. The results show that personality does not change, but rather manifests differently across various linguistic environments. This research is of significant importance for psycholinguistics, social psychology, and language teaching methodology.

Keywords: *Psycholinguistics, second language, personality, bilingualism, language and thought, cognitive load, emotional distance, cultural identification, self-perception, language-related behavior, communicative competence, psychology of language learning.*

Ushbu mavzu psixologiya va tilshunoslikning kesishgan nuqtasida joylashgan bo‘lib, inson shaxsiyatining turli til muhitlarida qanday namoyon bo‘lishini o‘rganadi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda til faqat aloqa vositasi sifatida emas, balki inson tafakkuri, xulq-atvori va ijtimoiy identifikatsiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida qaraladi. Ayniqsa, ikkinchi til — xususan ingliz tilida muloqot qilish jarayonida yuzaga keladigan psixologik o‘zgarishlar ilmiy jihatdan katta qiziqish uyg‘otadi.[1]. [15:531]. Ko‘plab tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, inson chet tilida gapirganda uning shaxsiyati tubdan o‘zgarmaydi, balki u boshqa kontekstda, boshqa shaklda namoyon bo‘ladi. Bu jarayon ko‘pincha “tilga bog‘liq shaxsiyat variativligi” deb izohlanadi.[2]. [215:244]. Masalan, ayrim insonlar ingliz tilida gapirganda o‘zlarini erkinroq tutadi, fikrlarini ochiqroq ifodalaydi va ijtimoiy jihatdan faolroq bo‘lib qoladi. Boshqa holatlarda esa inson tilni yetarli darajada bilmasligi sababli o‘ziga ishonchsizlik his qiladi, nutqida pauzalar ko‘payadi va ijtimoiy faolligi pasayadi. Demak, til shaxsiyatni o‘zgartirmaydi, balki uning turli jihatlarini yuzaga chiqaradi. Mazkur hodisani tushuntirishda bir nechta psixologik omillar muhim rol o‘ynaydi. [3]. [81:144]. Birinchidan, kognitiv yuklama masalasi alohida ahamiyatga ega. Ikkinchi tilda gapirish jarayoni miyada qo‘shimcha ishlov berishni talab qiladi: so‘z tanlash, grammatikani to‘g‘ri qo‘llash va talaffuzni nazorat qilish kabi jarayonlar bir vaqtning o‘zida amalga oshiriladi. Natijada insonning e’tibori asosiy mazmundan ko‘ra til shakliga qaratiladi, bu esa uning tabiiy xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatadi. Ikkinchi muhim omil — madaniy identifikatsiya. Har bir til o‘ziga xos madaniyat, qadriyatlar va ijtimoiy normalarni o‘zida mujassam etadi. Ingliz tili ko‘pincha individualizm, ochiqlik va erkin fikrlash bilan bog‘lanadi. Shu sababli ingliz tilida gapirayotgan inson ongli yoki ongsiz ravishda ushbu madaniy xususiyatlarni o‘z nutqida va xulqida aks ettirishi mumkin. Bu jarayon “madaniy moslashuv” sifatida ham talqin qilinadi. Shuningdek, emotsional masofa tushunchasi ham mazkur mavzuda muhim o‘rin tutadi. Ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, insonlar ona tilida gapirganda his-tuyg‘ularini chuqurroq his qiladi va ifodalaydi. [4]. [91:224]. Chet tilida esa bu emotsional intensivlik biroz pasayadi. Natijada inson ingliz tilida gapirganda murakkab yoki noqulay mavzularni muhokama

qilishda o‘zini nisbatan erkinroq his qilishi mumkin. Bu holat ayrim vaziyatlarda ijobiy natija bersa, boshqa hollarda emotsional sovuqlikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, o‘zini anglash jarayoni ham muhim ahamiyatga ega. Inson turli tillarda o‘zini turlicha qabul qilishi mumkin. Masalan, u ingliz tilida o‘zini zamonaviyroq, globalroq yoki professionalroq his qilishi mumkin. Bu esa uning nutq uslubi, tana harakatlari va umumiy xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatadi. Ayrim hollarda bu “ikkinchi til identiteti” shakllanishiga olib keladi, ya’ni inson o‘zida bir nechta ijtimoiy “rol”ni his qiladi [5]. [98:304]. Mazkur mavzuning ilmiy ahamiyati juda keng qamrovli. U psixolingvistika, kognitiv psixologiya va ijtimoiy psixologiya sohalarini o‘zaro bog‘laydi. Shu bilan birga, bu bilimlar til o‘rganish metodikasini takomillashtirishda ham muhim rol o‘ynaydi. [6]. [85:326] Masalan, til o‘rgatishda faqat grammatikani emas, balki o‘quvchilarning psixologik holatini, motivatsiyasini va o‘ziga ishonchini ham hisobga olish zarurligi aynan shu tadqiqotlar orqali asoslanadi.

Amaliy jihatdan qaraganda, ushbu mavzu xalqaro muloqotda ham katta ahamiyatga ega. Globalizatsiya sharoitida insonlar turli tillarda muloqot qilishga majbur bo‘lmoqda. Turli til kontekstlarida inson xulqining qanday o‘zgarishini tushunish esa samarali kommunikatsiyani ta’minlashga yordam beradi. Bu ayniqsa diplomatiya, biznes va ta’lim sohalarida muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.American Psychological Association – Language and cognition bo‘yicha ilmiy maqolalar.
- 2.David W. Carroll – Psychology of Language. Cengage Learning, 2008.
- 3.Elsevier – Journal of Psycholinguistic Research maqolalari.
- 4.François Grosjean – Bilingual: Life and Reality. Harvard University Press, 2010.
- 5.Google Scholar – “Language and personality”, “bilingualism and identity” mavzularidagi ilmiy maqolalar.
- 6.Jean Piaget – The Language and Thought of the Child. Routledge, 2001.